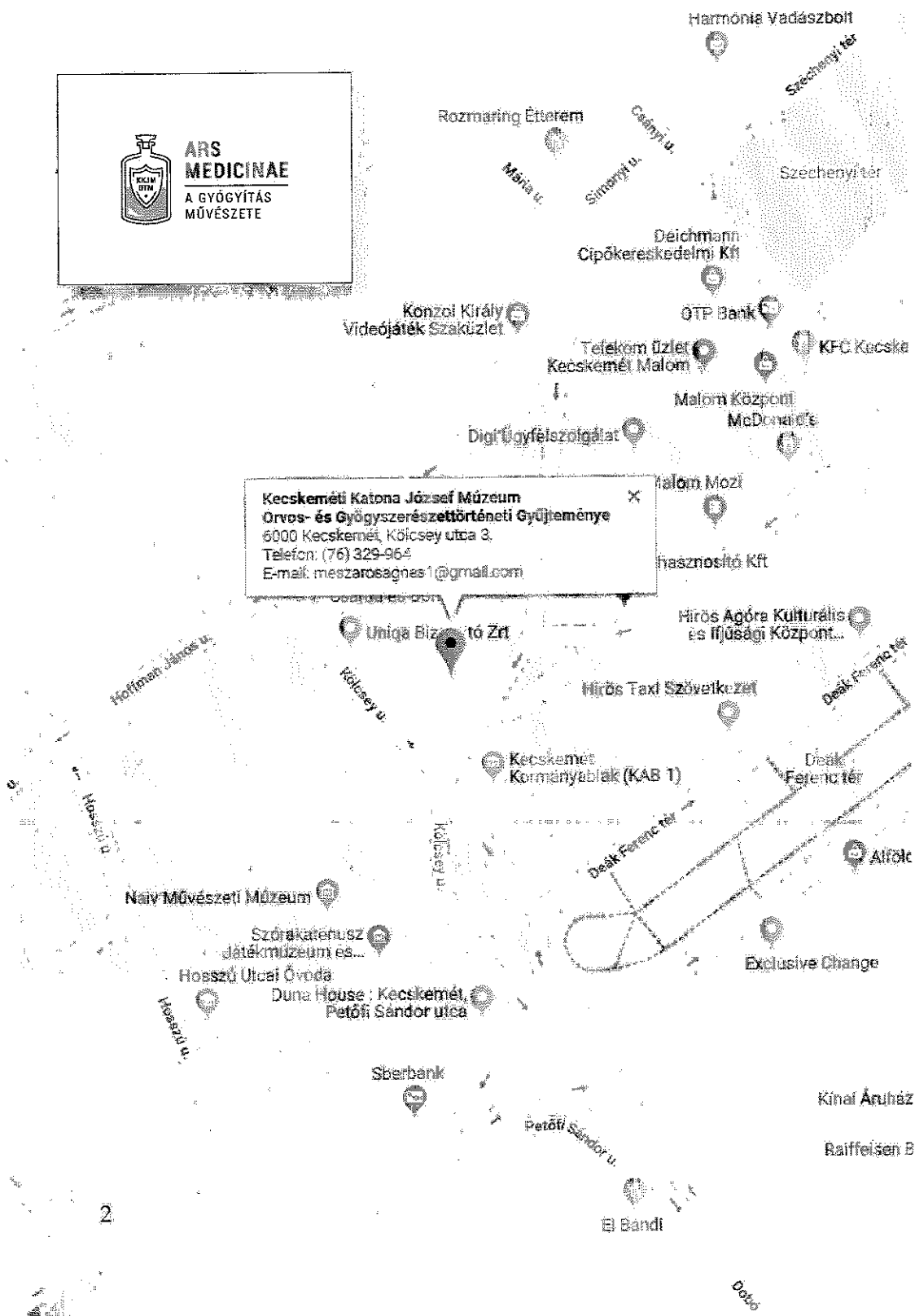

ARS MEDICINAE

kiállításvezető

ARS MEDICINAE – A GYÓGYÍTÁS MŰVÉSZE

Kiállításunk a Kecskeméti Katona József Múzeum Orvos- és Gyógyszerésztörténeti Gyűjteményének legszebb tárgyait mutatja be. Képanyagát a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár 14-18. századi fekete-fehér fa és rézmetszetei, színezett fametszetei alkotják.

A gyűjteményről

A kecskeméti Orvos- és Gyógyszerésztörténeti Gyűjtemény 1985 januárjában jött létre a Bács-Kiskun Megyei Gyógyszerésztörténeti Szakgyűjtemény és a Megyei Orvostörténeti Gyűjtemény egyesítésével és múzeumi átvételével.

Lóránd Nándor

A két szakgyűjtemény megszületése Lóránd Nándor gyógyszerész és Dr. Réthy Aladár laboratóriumi főorvos szakmatörténeti érdeklődésének volt köszönhető.

Lóránd Nándor (1915. április 8., Budapest – 1995. október 1., Kecskemét) 1966-ban kezdte felkutatni, összeszedni a megye patikáinak régi bútorait, edényeit, leselejtezett munkaeszközeit, dokumentumait. Munkája eredményeként 1968-ra már olyan jelentős mennyiségű és értékű anyag gyűlt össze, hogy az országos szakmúzeum Loránd Nándort bízta meg az itt folyó múzeumi munkálatokkal.

A Megyei Gyógyszertári Központ támogatásával és kezelésében működő intézmény 1969-től több kiállításon is bemutatatta anyagát, nemcsak Kecskeméten, hanem szerte az országban.

Loránd Nándor a tárgyak gyarapításán, rendszerezésén túl tudományos kutatómunkát is végzett. Megírta a megye gyógyszertárainak történetét, és rendszeresen jelentek meg a helyi sajtóban gyűjteménye anyagát népszerűsítő publikációi.

Dr. Réthy Aladár, (1905. március 30., Mezőnyék – 1985. november 6., Kecskemét) az orvostörténeti gyűjtemény megalapítója, szintén csak Bács-Kiskun megye területére koncentrálni végezte gyűjtőmunkáját. Mégis, országos szakmúzeumi szempontból is kiemelkedő jelentőségű munkásságának eredménye, hiszen – a gyűjtők figyelmét elkerülve – a 20. század első felében használt orvosi műszerek az országban máshol nem találhatók meg, csak itt, Kecskeméten. Az orvosi eszközökön kívül sok szép éremmel és szakkönyvvel is gazdagította a múzeum anyagát az Orvostörténeti Szakgyűjtemény, amely átvételéig a Megyei Kórház védnöksége alatt működött.

Megalakulása óta a múzeum számos orvostörténeti és gyógyszerésztörténeti eszközzel gyarapodott.

A két gyűjtemény a város 1810-ben készült térképén már szereplő, természetesen azóta többször átalakított, paraszt-polgár lakóházban nyert elhelyezést. A hosszú épület külső arculatának egyedi jellegét az egyenes falfelületet megtörő két boltíves tornác, ún. „kódisállás” adja, melyeknek zömök pillérű mellvédes falait könnyű szerkezetű nyeregvetők védik.

Dr. Réthy Aladár

A kiállítás szerkezeti felépítése

Az *Ars Medicinae* című kiállítás öt helyiségben került megrendezésre. Ezekből négy terem a gyógyszerészet, egy pedig az orvostörténet múltját mutatja be. A gyógyszerészeti egység szerkezeti felépítése a gyógyszerészeti munka logikáját követi, Milyen anyagokból, milyen eszközökkel és hol készültek a gyógyszerek, mit, mivel hol kérdésre válaszolnak a termekben kiállított tárgyak.

A gyógyszerésztörténeti termék a bejárattól balra, az orvostörténeti terem a bejárattól jobbra helyezkedik el.

A gyógyszerészet évszázadokon keresztül a gyógyszerkészítést és a gyógyszerárusítást foglalta magában. A termeken végighaladva nyomon követhetjük, hogy miként készültek a régi gyógyszerformák, milyen edényekben tárolták őket, végül eljutunk az officinához, a kecskeméti Szentháromság patika berendezéséhez. A munkaeszközök, tárolóedények, dokumentumok szinte valamennyi patikánkat reprezentálják, az officinákból azonban csak a kecskeméti Szentháromság patika barokk bútorát, a Megváltó patika szecessziós szekrényét és a hartai patika neoklasszicista bútorát állítottuk ki, a többi régi patikabútorral fényképeken ismerkedhetünk meg.

Az orvostörténeti egység a borbélysebészek, bábák tevékenységétől kezdően kíséri végig a gyógyítás múltját a kórházak megalakulásáig, s megismerkedhetnek az utóbbi kétszáz év itt használt orvosi eszközvilágával is.

Kiállításvezető

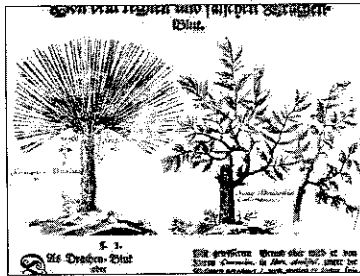
Belépő

A bejárat helyiség berendezésével a századforduló patikahangulatát igyekeztünk felidézni. A bejárattal szemben a hartai Isteni Gondviselés (1894) patika fiókos és tükrös hátfalú polcos szekrénye áll, tele rakva gyógyszeres üvegekkel és kenőcsstégelyekkel. Előtte áll a hartai patika kis táraasztala gyári orvosságos üvegekkel és dobozokkal berendezve. Homokóra, receptírópult dísztí a többi szabad felületet.

1. terem

A 18. SZÁZAD GYÓGYSZERKINCSE, 19-20. SZÁZADI GYÓGYSZERKÉSZÍTMÉNYEK, ILLÓOLAJOK, ILLÓOLAJ BEMUTATÓ

A 18. század elején használt gyógyszerek száma meghaladta a 2 500-at, s ezek 95%-a a patikákban készült. A gyógyszerkincs főbb csoportjai a növényi, állati és ásványi eredetű drogok, valamint az egyszerű galenikumok és a több alkotórészből álló kompoziták. Mi

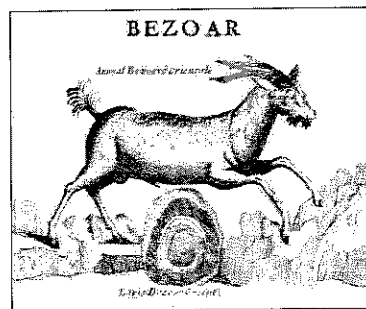

is ebben a rendszerben ismertetjük a gyógyszerkészletet. Ekkor a gyógyszerkincs több mint felét kitevő növényi eredetű drogok nemcsak a hazai gyógynövényeket jelentették, hanem ismertek voltak a ma fűszerként használt szerecsendió, bors, gyömbér, és a tengeren túli egzotikus drogok is, mint pl.: a sárkányvér, szenna, elefánttetű, búzós aszat, stb.

Még az egzotikus növényeknél is egzotikusabb látványt nyújtanak az állati eredetű drogok, mint pl. a hód ivarnyílása melletti páros mirigyzacskó, a Castoreum, amelyet idegbetegségekre és méhbajok ellen használtak, a szívgyógyszerként és festékként is egyaránt népszerű bíbortetű, vagy a sokféle betegségre alkalmazott viperahús, de láthatnak szárított kecskevért, kőrishogárport, bezoárokat is többek között.

A drogok bemutatása utána homeopata gyógyszerkészletek, majd a 19-20. századi gyári gyógyszeres dobozok, gyógyszerkészítmények következnek.

Külön egységet képeznek a teremben a Halmai János hagyatékából származó illóolajok és a Zólyomi Zsolt által elkészített szagolható illatminták, mint pl. ylang-ylang olaj, szantál olaj, stb.

A GYÓGYSZERKÉSZÍTÉS ESZKÖZEI

A mérlegek, mozsarak, aprítás és porítás eszközei nyitják a sort. A mérlegek között érdekes a 18. században használt kis mennyiségeket mérő szemer mérleg, amelynek egységnyi súlya az árpaszem nagyságával volt egyenlő mértékű, 0,07 gramm. A gyógyszerárakban a súlymérés a kétkarú emelőként működő kézimerlegekkel és táramérlegekkel történt. Kézimerleggel a gyors mérést végezték, amely biztos kéz bentartást igényelt, vagy pedig állványra akasztották. A táramérleg Friedrich Mohr újítása nyomán terjedt el a 19. század második felében. Lényege: a mérlegkar éken történő alátámasztása. Az itt látható csavart oszlopos táramérleg a kerekegyházi István Király patikából való a századfordulóról. A mérlegek melletti menzúrákkal a folyadékok térfogatát mérték. Az unciás beosztású porcelán mérőhengert 1871 előtt használták, ugyanis ekkor az uncia helyébe a milliliter beosztás lépett. 1871-ben változtak meg a súlymértékek is, az osztrák orvosi mértékek helyett a gramm súlyrendszert vezették be.

A következő egységben a porosztáshoz és a szilárd gyógyszerformák előállításához szükséges eszközöket helyezték el. A nikkelezett doboz a több komponensű porok összekeverésére szolgált. Középen a porosztás kellékei sorakoznak.

A formája miatt porosztóágyúnak nevezett tárolóeszközből a fiókjában látható, pecsétviasszal különböző méretre bekalibrált fakanalakkal adagolták ki a porokat. A pormérő csatornák nemcsak sokféle anyagból: fa, csont, szaru, fém, hanem változatos formában is készültek. Az egyik fémkanál csapórésszel van ellátva, a másik változtatható úrtartalmú, mivel kettős fala meghatározott arányban mindkét irányban elmozdítható.

A papírkapszulákat a kapszulabefűvőkkel nyitották ki. A 19. század második felében vezették be az ostyatók használatát a kellemetlen ízű porok adagolására. Az ostyákat az ostyazáró készülékekkel töltötték. Seidlitz-féle poharak, pezsgőpor és zselatinkapszula előállításához szükséges formázók sorakoznak tovább lépve. Ezeket a gyógyszerformákat a századforduló óta ismerjük. A pezsgőporos po-

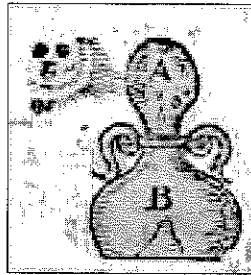
hár azért áll két részből, mert az egyik rekeszébe az enyhén lúgos, a másikba a savas alkotórész került, s csak fogyasztásakor keletkezett szénsav a szájüregben.

A tárlóban ezeken kívül még a morsula, tabula, pasztilla és pilula-készítő eszközöket láthatják. A legfelül elhelyezett cukorkaszaggató és öntőformákkal készültek a morsulák és tabulák a 19. században. Alapanyaguk az olvasztott cukor volt, ebbe keverték a hatóanyagot, majd a forró masszát márványlapra vagy formába öntötték. Az öntőforma alatt lévő pasztillaszagatóból kipotyogó korong alakú pasztillák alapanyaga szintén a mézgás, nyálkás szereket is tartalmazó cukor volt.

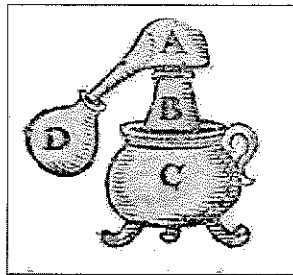
A vitrinben elhelyezett többi tárgy a pilulák készítésére szolgált. A pilulák vagy labdacok már nagyon régóta ismeretesek, azonban a 19. század elejéig igen egyszerű módon készültek: kézzel csipkedték a tészta állagú masszából. Nagyságuk mértéke a „bakkecske golyóbisának” felelt meg. A labdac a múlt század végi receptúra legfontosabb készítménye volt, ebben az alakban a korabeli gyógyszerkincs bármely anyagát kiszolgálhatták. A pilulák előállításához labdacsmozsárra, pilulagömblyítőre és pilulagépre volt szükség. A labdacok gyúrását a mozsarakkal végezték, a legalul elhelyezett labdacgéppel pedig megformázták a golyócskákat: a gyúrotábla közepén és a nyújtófán lévő vájatok pontos egymásra illesztésével. A labdacokon meglátszó vágások nyomait a pilulagömblyítő segítségével tüntették el.

A szilárd gyógyszerformákat bemutató egység a kézitablettázókkal folytatódik. W. Brockedon 1844-ben szabadalmaztatta a tablettát, de használata csak később, a századfordulón kezdett igazán elterjedni. A tablettakészítés a préselés elvén alapul. Kezdetben kézi erővel vagy kalapáccsal préselték formába a porkeveréket, majd egykarú emelővel, végül tablettázógép segítségével. A tárlóban bemutatunk 6 különböző kézitablettázót és egy kézikomprimálógépet a 20. század elejéről.

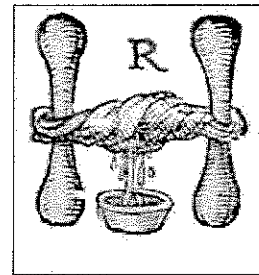
Ezután következnek a kúp-, viasztapasz- és kenőcskészítés kellékei, majd a folyékony gyógyszerek előállításához szükséges hevítő, infundáló, szűrő és desztilláló készülékek. A gyógyszer technológiai egység a sterilizálás és a gyógyszervizsgálat eszközeinek bemutatásával zárul.

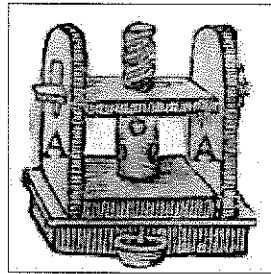
Melegítés

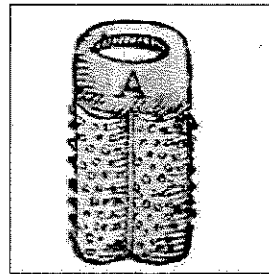
Desztillálás

Facsarás

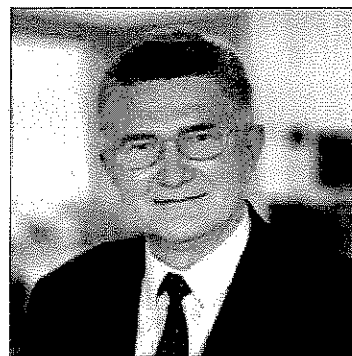
Préselés

Szűrő

A gyógyszerkészítés eszközei vitrinben vannak elhelyezve, a falakon Thurneisser: Historia plantarum Berlin 1578. című művéből színes fametszetek láthatók (Kalocsai Főszékesegyház Könyvtárból).

A 18. század gyógyszerkincse és a gyógyszertechnológiai egység berendezése Dr. Grabarits István (1945–2012) kutatómunkájának felhasználásával készült, örökösei jóváhagyásával, amelyet ezúton is köszönünk.

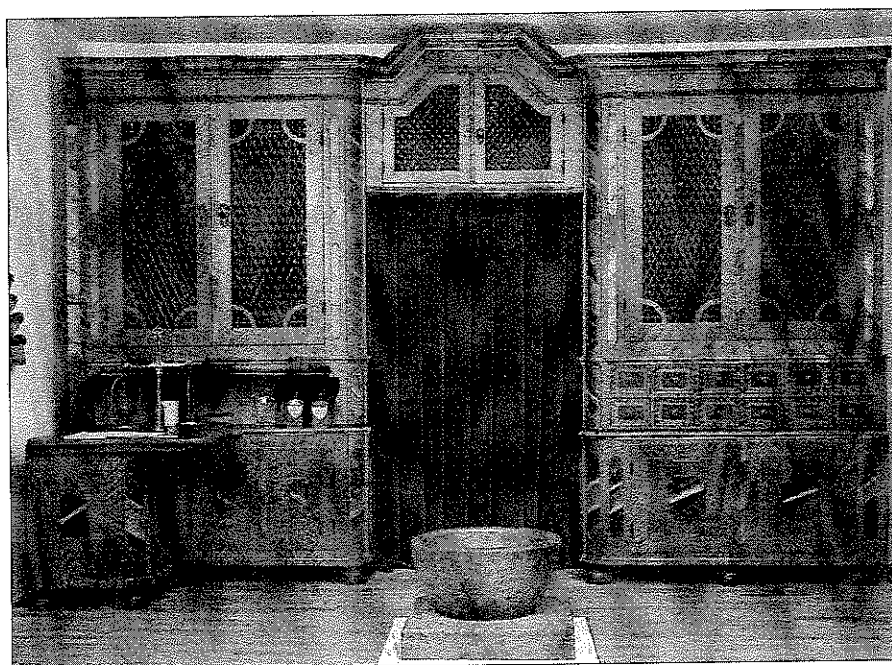

Dr. Grabarits István

3. terem

KECSKEMÉT PATIKÁI

A bejárattal szemben helyeztük el Kecskemét 1746-tól működő patikájának fenyőfából készült, festett barokk stílusú officináját. A patika 1746-tól Vághi György orvos kézigyógyszertára volt, majd 1766-tól Szentháromság néven ez lett a város első nyilvános gyógyszerháza. A különleges szerkezetű - ajtónyílás köré épített - bútor munkaasztalán 18. századi tárgyak utalnak a hajdani használatra. Ugyanebből a patikából származik a teremben elhelyezett vörös márvány mozsár is.

Az első vitrin a kézigyógyszertár tulajdonosára és alkalmazottjára, Falt Antal iglói születésű gyógyszerészre vonatkozó levéltári másolatok tekinthetők meg néhány korabeli nyomtatvány és munka-

eszköz, valamint a 18. századi fatégelyek és kenőcstégelyek (holicsi, budai) társaságában. Jobb oldalon világított táblán a patika 1770-ben felvett leltára olvasható, amely 294 gyógyszernevet tartalmaz.

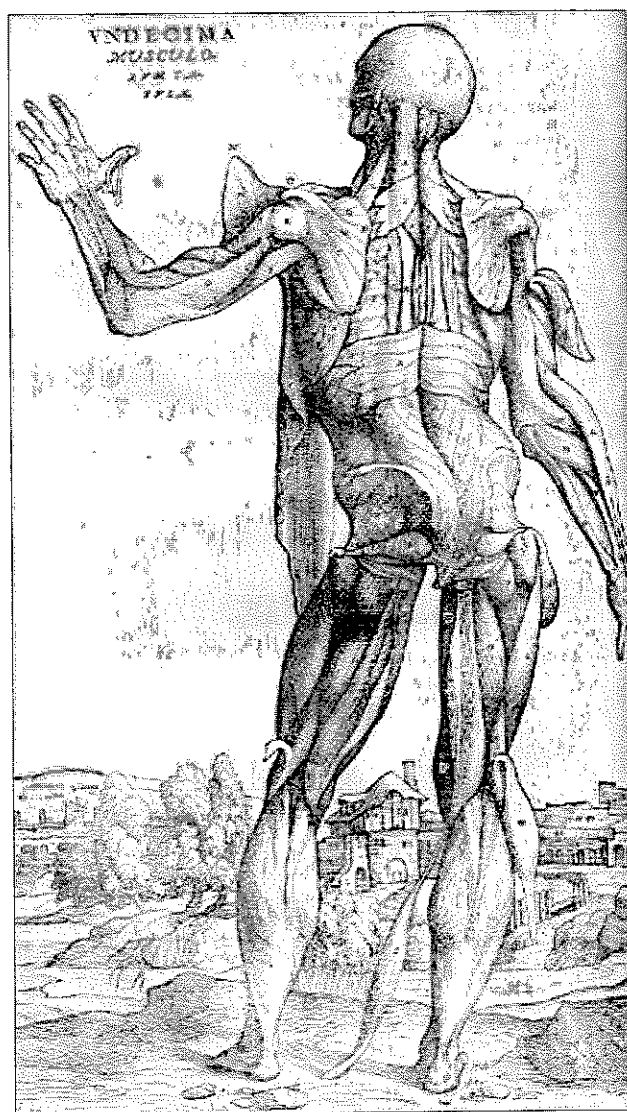
Lightboxban a kecskeméti patikák levéltári és adattári dokumentumai

- Bécsi Diszpenzatórium kecskeméti kéziratos másolata 1729-ből
- Mátyás király patika 1907-es fényképe
- Katona család fotói
- Magos Gergely: Katona József naplója (e-könyv)
- Mátyás király gyógyszerház, 1907

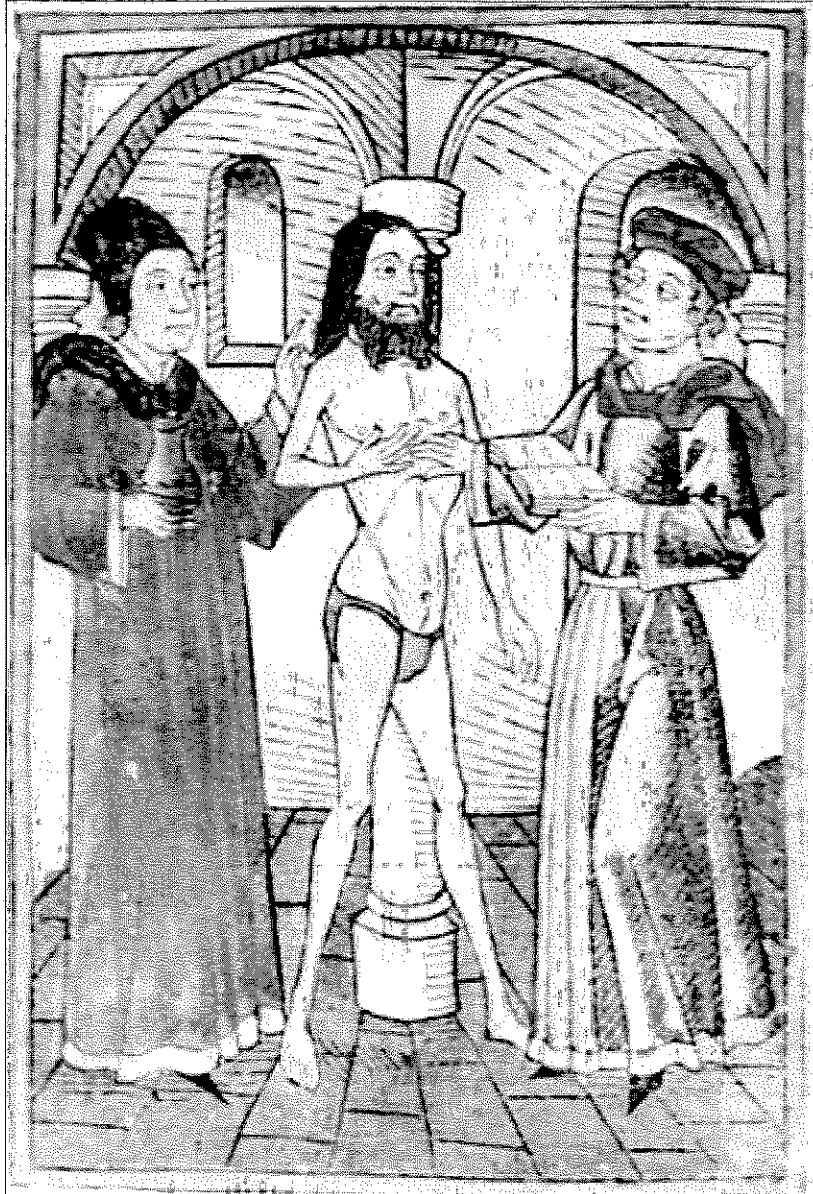
A falon látható táblázatban Kecskemét patikái alapítási éveik szerint

- 1746 - Szentháromság
- 1821 - Mátyás király
- 1847 - Szentlélek
- 1886 - Isteni gondviselés
- 1904 - Megváltó
- 1907 - Kigyó
- 1911 - Szent Erzsébet
- 1913 - Rákóczi
- 1922 - Szent István király
- 1927 - Magyarok Nagyasszonya
- 1927 - Szent László

Orvostörténeti emlékek

*A falon Vesalius De humani corporis fabrica c. művéből (Bázel, 1555)
kimásolt nagy méretű grafikával kezdődik ez a kiállításrész*

*Konrad von Megenberg: Buch der Natur, Augsburg, 1475.
A képen beteget vizsgáló orvos látható, kezében vizeletűveggel*

Ebben a kiállításrészben tematikusan vannak elrendezve a sebészeti, szülészeti, fogászati, betegvizsgálati, szemészeti, fülészeti és terápiás eszközök.

Szignatúragyűjtemény Kecskemét patikáiból

**ARS
MEDICINAE**
A GYÓGYÍTÁS
MŰVÉSZE

A KIÁLLÍTÁS LÉTREHOZÁSÁBAN RÉSZT VETTEK

A kiállítás kurátora:

Mészáros Ágnes

Kivitelező:

Pazirik Kft.

*A kiállítás létrejöttéhez nyújtott segítségéért
köszönetet mondunk:*

ifj. Grabarits Istvánnak,
Magos Gergelynek,
dr. Rosta Szabolcsnak,
Hajagos Csabának,
Szabóné Bognár Anikónak,
Simon Magdolnának,
Veszely Ferencnek,
valamint a
Kalocsai Főszékesegyház Könyvtárának

A hátsó borítón: részlet a Mátyás király gyógyszerzárból, 1907

KKJM

KECSKEMÉTI
KATONA JÓZSEF
MÚZEUM

ARS MEDICINAE – A GYÓGYÍTÁS MŰVÉSZETE

A KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM ORVOS- ÉS GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI
GYŰJTEMÉNYE ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK

LÁTVÁNYTERVE, ARCULATI TERVE ÉS KÖRÜLJÁRÁSI TERVE

**ARS
MEDICINAE**
A GYÓGYÍTÁS
MŰVÉSZETE

Kecskeméti Katona József Múzeum

2018. május

Előzetes arculati tervek

**ARS
MEDICINAE**

A GYÓGYÍTÁS
MŰVÉSZETE

**ARS
MEDICINAE**

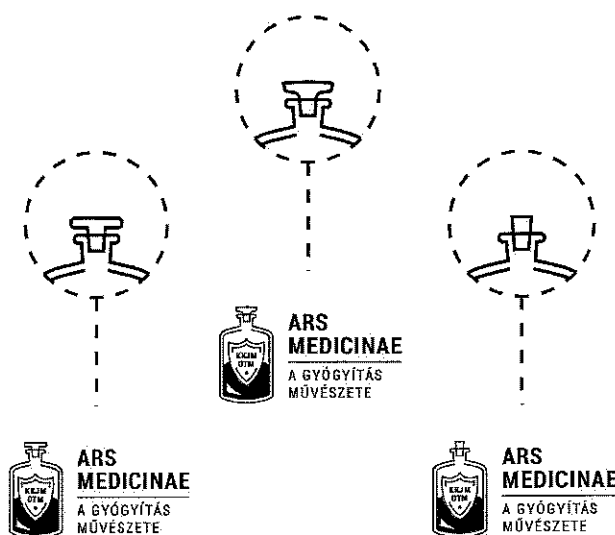
A GYÓGYÍTÁS
MŰVÉSZETE

**ARS
MEDICINAE**

A GYÓGYÍTÁS
MŰVÉSZETE

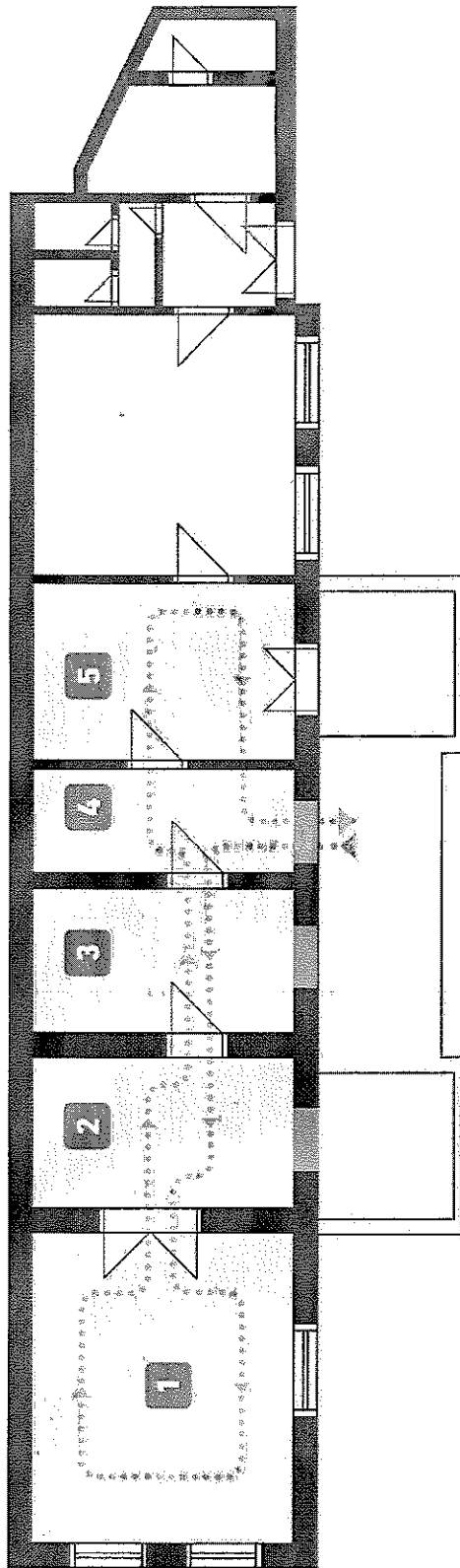

Alaprajz, körüjárási terv

KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM
ORVOS- ÉS GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE

- 1** KECSKEMÉTI PATIKÁK
- 2** GYÓGYSZERKÉSZÍTÉS ESZKÖZEI
- 3** ALAPANYAGOK, GYÓGYSZEREK, ILLÓCJAJOK
- 4** FOGADÓTÉR
- 5** ORVOSTÖRTÉNETI EMLÉKEK

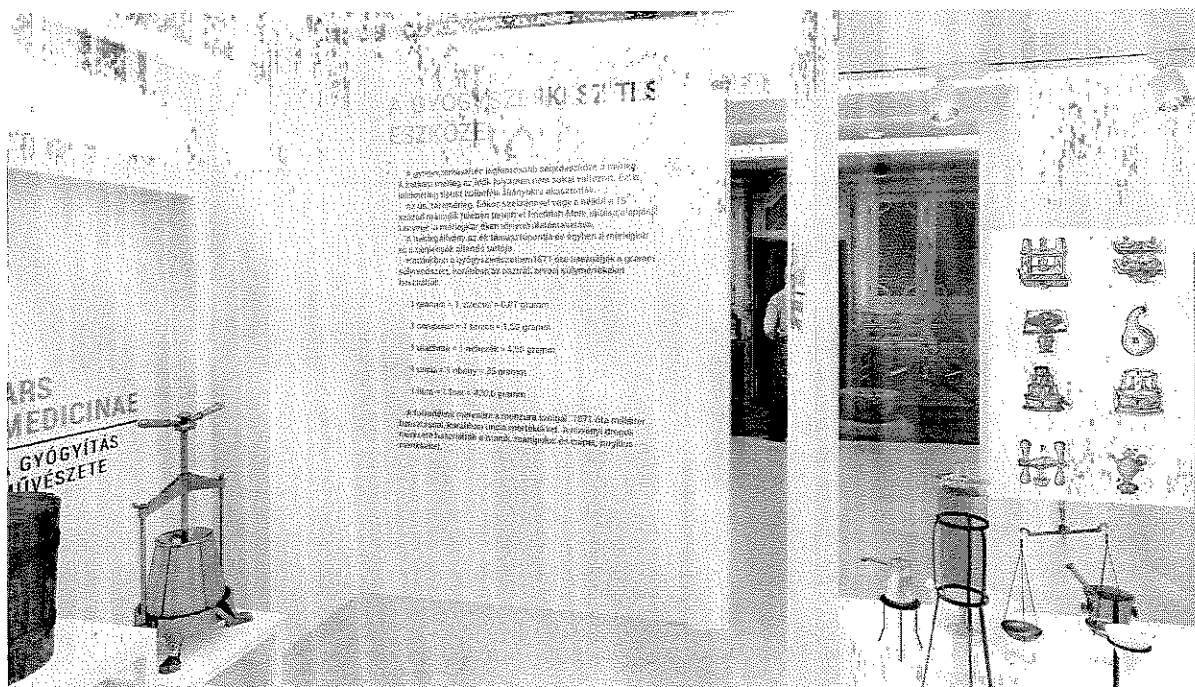
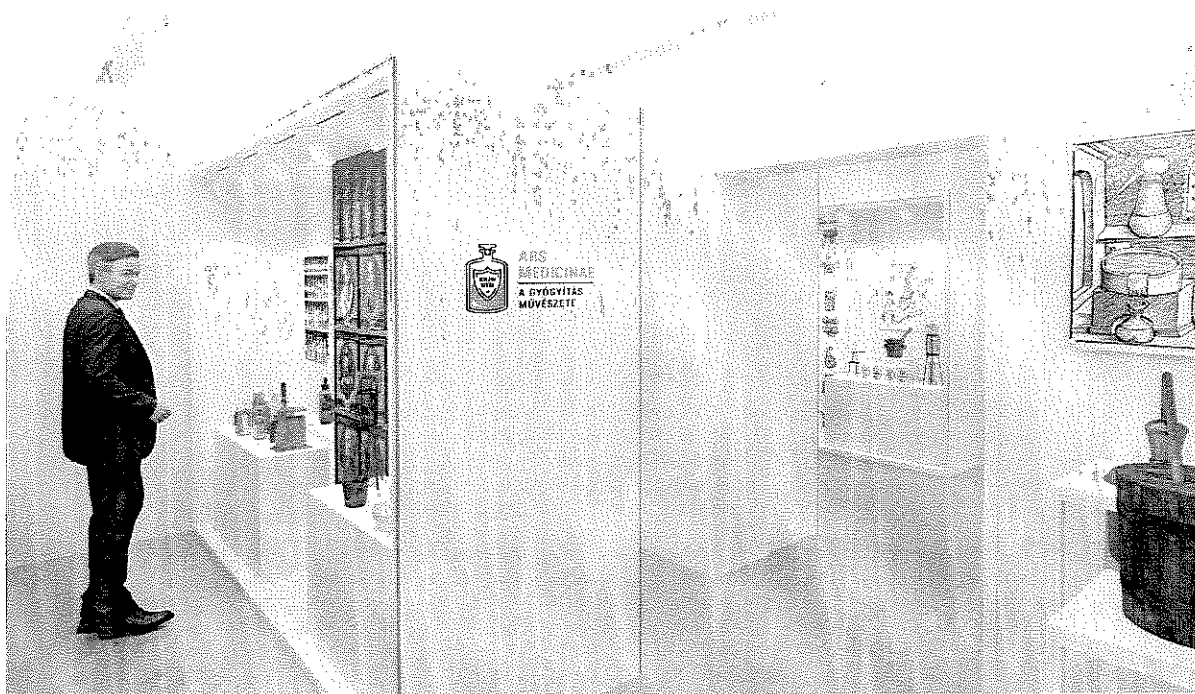
KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM, ORVOS- ÉS GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE - ALAPRAJZ - 2018. 05. 02.

Látványtervek

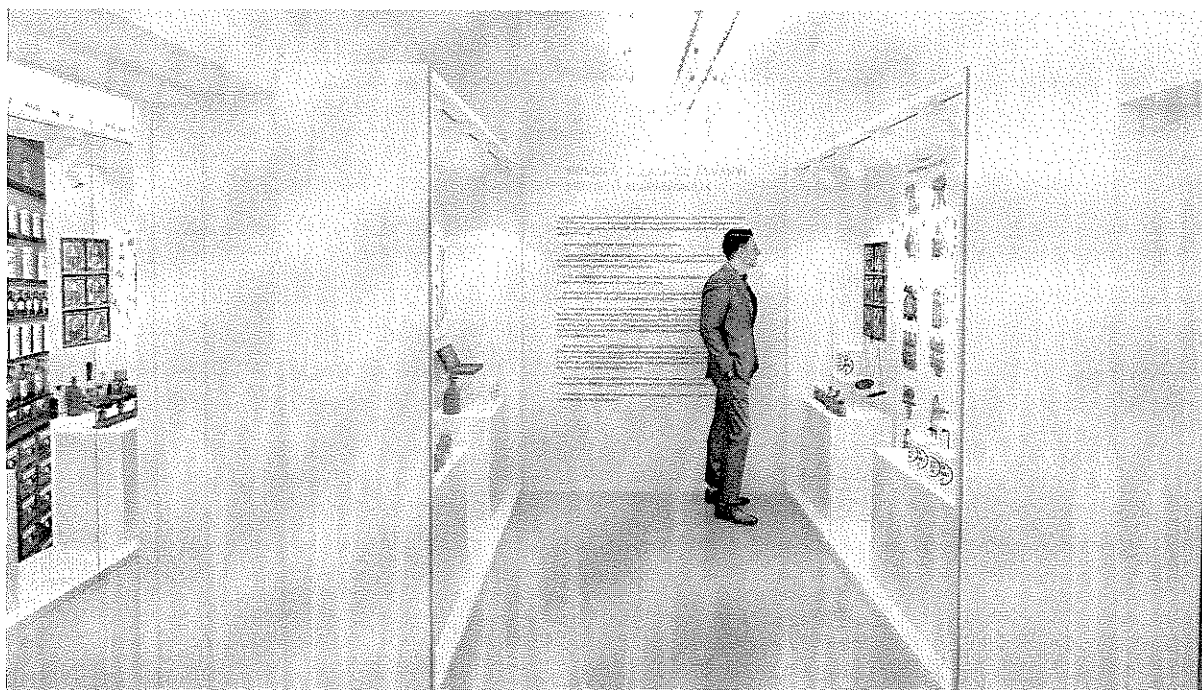

ARS MEDICINAE - Orvos- és Gyógyszerésztörténeti Gyűjtemény Kecskeméti Katona József Múzeum

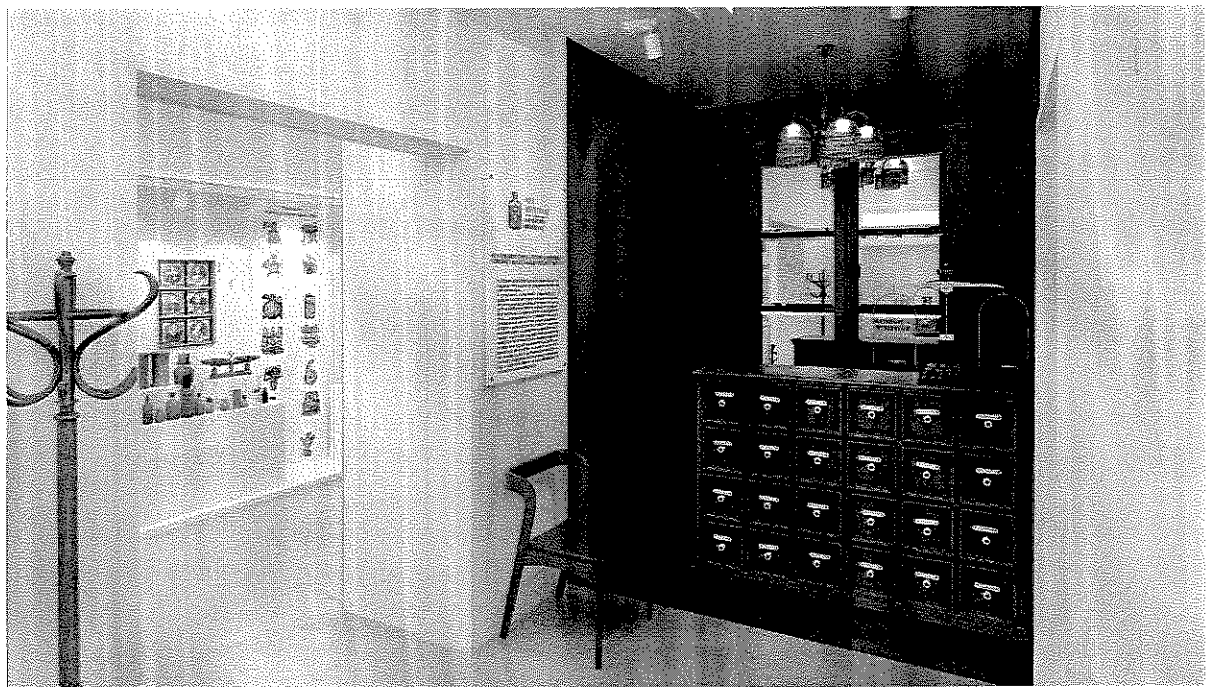
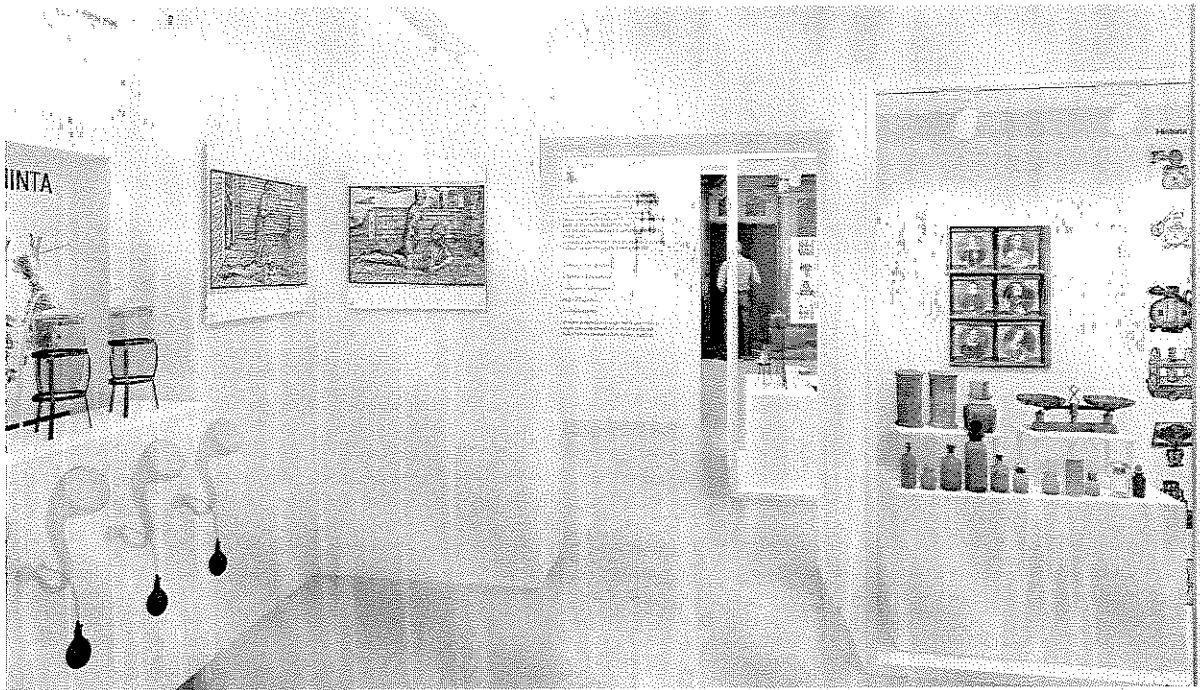

ARS MEDICINAE - Orvos- és Gyógyszerésztörténeti Gyűjtemény
Kecskeméti Katona József Múzeum

ARS MEDICINAE - Orvos- és Gyógyszerészettörténelmi Gyűjtemény
Kecskeméti Katona József Múzeum

Kecskeméti Katona József Múzeum
Orvos- és Gyógyszerésztörténeti Gyűjteménye

Pályázat: Kubinyi Ágoston program

A feladatokra és költségnemekre lebontott részletes költségvetés a saját forrás feltüntetésével, valamint pénzügyi ütemezés

Ingtatlan felújítás költségei	Nettó összeg	ÁFA	Bruttó összeg	Ütemezés
Homlokzat felújítási munkái (nyílászárók cseréje, mázolósa, homlokzati vakolat helyreállítása, bontási anyagok, sitt elszállítása)	7 648 203	2 065 015	9 713 218	2018.09.01
Belső terek felújítási munkái (parketta bontása, aljzatbeton, parketta csiszolás, lakkozás, falak festése, konvektorok festése)	4 288 050	1 157 774	5 445 824	2018.09.01
Ingtatlan felújítás összesen	11 936 253	3 222 788	15 159 041	
Eszközbeszerzés	Nettó összeg	ÁFA	Bruttó összeg	
Múzeumpedagógiai bútorok beszerzése	300 000	81 000	381 000	2018.09.01
Múzeumpedagógiai eszközök beszerzése	100 000	27 000	127 000	2018.09.01
előkészítő eszközök beszerzése	200 000	54 000	254 000	2018.09.01
Eszközbeszerzés összesen	600 000	162 000	762 000	
Kiállítás tervezési, kivitelezési költségei	Nettó összeg	ÁFA	Bruttó összeg	
IT fejlesztés: multimédia és szoftver (immateriális javak) (digitális vendégkönyv, kecskeméti patikákat bemutató interaktív alkalmazás, orvostörténeti emlékeket bemutató interaktív aalkalmazás)	4 075 400	1 100 358	5 175 758	2018.09.01
IT fejlesztés: Hardver költsége (PC, érintőképernyő, falra szerelt TV, fa információs terminál)	2 682 500	724 275	3 406 775	2018.09.01
Kiállítás grafikai tervezése és nyomdai kivitelezése	3 887 000	1 049 490	4 936 490	2018.09.01
Kiállítás kivitelezés	7 335 000	1 980 450	9 315 450	2018.09.01
Kiállítás tervezési, kivitelezési költségei összesen:	17 979 900	4 854 573	22 834 473	
Nyomdaköltségek (szolgáltatás)	Nettó összeg	ÁFA	Bruttó összeg	
Szóróanyag A/5 terjedelemben, 1000 db	102 000	27 540	129 540	2018.09.01
KKJM kiállítás füzet A/5 terjedelemben, 2000 db	126 000	34 020	160 020	2018.09.01
Foglalkoztató füzet A/5 terjedelemben	300 000	81 000	381 000	2018.09.01
Nyomdaköltségek összesen:	528 000	142 560	670 560	
Egyéb szolgáltatások	Nettó összeg	ÁFA	Bruttó összeg	
Kiállítás villanyszerelési munkái	1 500 000	405 000	1 905 000	2018.09.01
Ajándéktárgyak gyártása	500 000	135 000	635 000	2018.09.01
Egyéb szolgáltatások összesen:	2 000 000	540 000	2 540 000	

Pályázati költségvetés összesen:

Ingtatlan felújítás költségei	11 936 253
Eszközbeszerzés nettó összege	600 000
Kiállítás tervezés, kivitelezés nettó költsége	17 979 900
Nyomdaköltség nettó költsége	528 000
Egyéb szolgáltatás:	2 000 000
Mindösszesen	33 044 153

Támogatási igény összesen:	29 739 153
Saját forrás összesen:	3 305 000

